

Αθηνών (Κέντρο Ερεύνης Ελληνικής Λαογραφίας), για τη συλλογή δημοτικών τραγουδιών, όταν με απορία άκουσα από τον πληροφορητή να τραγουδά ανάμεσα στα άλλα δημοτικά τραγούδια και καντάδες.

Γράφει σχετικά ο συγγραφέας για τα τραγούδια που προέρχονται από άλλες περιοχές, και νομίζω πως η άποψή του μπορεί να συμπεριλάβει και το ζήτημα των μη «παραδοσιακών» τραγουδιών που αναφέραμε πιο πάνω: «*Θεωρώ λοιπόν μετά απ' αυτά ότι η αρχική προέλευση του τραγουδιού έχει μικρή σημασία. Ως καθοριστικό στοιχείο αναδεικνύεται το γεγονός ότι τα τραγούδια αυτά υιοθετήθηκαν από τους κατοίκους του Αγίου Πνεύματος, τραγουδήθηκαν και συνόδεψαν τις γιορτινές ή και καθημερινές στιγμές της ζωής τους*». Και καταλήγει: «*Βέβαια η έρευνα και η μελέτη για να διαπιστωθεί η ρίζα και η ταυτότητα του κάθε τραγουδιού είναι απαραίτητη για ιστορικούς λόγους*».

Ιδιαίτερη σημασία δίνει ο συγγραφέας και στο ιδίωμα της περιοχής των Νταρνακοχωριών (υπάρχει μάλιστα ένα κεφάλαιο, το οποίο είναι αφιερωμένο στα έθιμα της δεύτερης μέρας του Νέου Έτους, γραμμένο εξολοκλήρου στο τοπικό ιδίωμα), παραθέτοντας συχνά αυτολεξεί ορισμένες ιδιωματικές εκφράσεις και μεταφέροντας έτσι, χωρίς διαμεσολάβηση, τα πυκνά νοήματα που κρύβονται μέσα σε αυτές.

Ξεχωρίζουν, ως προς τη δύναμη και πυκνότητα της περιγραφής, τα κεφάλαια που αναφέρονται στα έθιμα του γάμου και περισσότερο αυτά που περιγράφουν την επίπονη διαδικασία της καπνοκαλλιέργειας.

Γενικά το βιβλίο διακρίνεται για τη γλαφυρότητα της περιγραφής και διαβάζεται ευχάριστα. Πρόκειται για μια καλαίσθητη έκδοση η οποία πετυχαίνει απολύτως το σκοπό της και μας δείχνει τη σημασία των λαογραφικών μονογραφιών αυτού του είδους για κάθε μια κοινότητα, καθώς μας διασώζουν πολύτιμες πληροφορίες και μας μεταφέρουν την ποθητή βιωματική γνώση.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΒΟΖΙΚΑΣ

Σεργιάνι στα Μελενικιώτικα δημοτικά τραγούδια

Ευδοκία Φουρτούνα-Καλαφατοπούλου, Θεσσαλονίκη 2010 (σελ. 206).

Αν θα επιχειρούσαμε να κάνουμε μια ταξινόμηση των εκδόσεων που σχετίζονται με την προφορική παράδοση θα τις διακρίναμε σχηματικά σε δύο κατηγορίες. Στην πρώτη κατηγορία συγκαταλέγονται μελέτες που έχουν ένα ακαδημαϊκό χαρακτήρα και οι συγγραφείς τους ακολουθούν την ενδεδειγμένη επιστημονική δεοντολογία. Στη δεύτερη κατηγορία κατατάσσονται εργασίες στις οποίες η σχέση με τον ακαδημαϊκό τρόπο έρευνας και γραφής είναι χαλαρή, επιλεκτική ή κάποτε απουσιάζει εντελώς. Οι πρώτες εργασίες εμφορού-

μενες από το πνεύμα του ορθολογισμού έχουν σκοπό μέσα από την αυστηρή ματιά της επιστήμης να μελετήσουν όσο το δυνατόν πληρέστερα και αντικειμενικά διάφορα πολιτισμικά φαινόμενα. Οι δεύτερες, έχοντας γνώση ότι ξεκινούν από διαφορετική αφετηρία, δε θέτουν υψηλούς στόχους και έχουν σκοπό να παρουσιάσουν με τον τρόπο τους στο ευρύ κοινό το αντικείμενο που τους ενδιαφέρει. Ανάμεσα δε σε αυτές τις δύο εκδοχές, οι οποίες αποτελούν τα δύο άκρα του φάσματος, υπάρχει βέβαια ένα πλήθος από ενδιάμεσες περιπτώσεις.

Αν το πλεονέκτημα της πρώτης κατηγορίας είναι η αντικειμενική έρευνα και παρουσίαση ενός πολιτισμικού φαινομένου, στη δεύτερη κατηγορία εκείνο που κερδίζει και κάποτε συγκινεί τον αναγνώστη είναι το βιοματικό στοιχείο του συγγραφέα και το γνήσιο και το ανιδιοτελές ενδιαφέρον του προς το εξεταζόμενο θέμα.

Στη δεύτερη κατηγορία ανήκει και το καλό βιβλίο της κυρίας Ευδοκίας Φουρτούνα-Καλαφατοπούλου, *Σεργιάνι στα Μελενικιώτικα δημοτικά τραγούδια*, Θεσσαλονίκη, 2010. Η κυρία Ευδοκία Φουρτούνα-Καλαφατοπούλου είναι Μελενικιώτισσα και Γραμματέας της Αδελφότητας Κυριών και Δεσποινίδων Μελενίκου «Η Αρμονία». Το βιβλίο της, το οποίο αφιερώνει «σε όλους τους Μελενικιώτες και τις Μελενικιώτισσες», ασχολείται, όπως προκύπτει και από τον τίτλο του, με τα δημοτικά τραγούδια του ιστορικού Μελενίκου. Στόχος της είναι, όπως δηλώνει η ίδια, «η προβολή των μελενικιώτικων δημοτικών τραγουδιών, που είναι μια μαρτυρία για τον αγώνα των Μελενικιωτών να κρατήσουν τον πολιτισμό και την εθνική τους ταυτότητα, σε μια περιοχή που περικλείονταν από αλλοεθνείς».

Τα τραγούδια τα ταξινομεί σε τέσσερις κατηγορίες: «Α΄ κατηγορία (τραγούδια ανάλογα με το περιεχόμενο): 1. Ιστορικά 2. Ξενιτιάς 3. Αγάπης 4. Παραλογές 5. Γνωμικά 6. Σατυρικά 7. Χορευτικά. Β΄ κατηγορία (τραγούδια που αντιστοιχούν στους τρεις μεγάλους σταθμούς της ζωής): 1. Γέννησης (νανουρίσματα, ταχταρίσματα, παιδικά) 2. Γάμου 3. Θανάτου (μοιρολόγια). Γ΄ κατηγορία (τραγούδια ανάλογα με τις γιορταστικές εκδηλώσεις στις οποίες αναφέρονται): 1. Χριστουγέννων, Πρωτοχρονιάς, Θεοφανείων 2. Αποκριών 3. Αγίων Θεοδώρων 4. 1ης Μαρτίου (χελιδόνισμα) 5. Πασχαλινά (Λαζάρου, Βαΐων, Μ. Παρασκευής) 6. Πρωτομαγιάς 7. Κλήδονας 8. Ντουτουλές (περπερούνα). Δ΄ κατηγορία (διάφορα): 1. Τρύγου 2. Εργατικά 3. Αγροτικά 4. Αργαλειού.»

Το κείμενο εμπλουτίζεται από διάφορες φωτογραφίες ορισμένες από τις οποίες είναι αδημοσίευτες και προέρχονται από το προσωπικό αρχείο των πληροφορητών της. Ακόμη στο τέλος του βιβλίου παρατίθενται και παρτιτούρες ορισμένων τραγουδιών μεταγραμμένων στην ευρωπαϊκή μουσική σημειογραφία.

Αναγνωρίζοντας η κυρία Ευδοκία Φουρτούνα-Καλαφατοπούλου πως «*διασώθηκαν πολύ λίγα γνήσια μελενικιώτικα τραγούδια*» δεν ονομάζει όλα τα

τραγούδια που παρουσιάζει στη συλλογή της ως μελενικιώτικα. Σε ορισμένα μάλιστα δηλώνεται και ο τόπος του, όπως συμβαίνει στους χορούς (Αραχωβίτικος, Θρακιώτικος κ.λπ.) Άλλωστε στον προφορικό πολιτισμό όπου τα τραγούδια διαδίδονταν στόμα με στόμα και κάθε περιοχή προσέθετε τα δικά της στοιχεία, είναι πολύ δύσκολο κάποιος να βρει την ιστορική καταγωγή ενός τραγουδιού. Όμως τα τραγούδια αυτά τα τραγουδούσαν οι κάτοικοι του Μελενίκου και είχαν δεθεί με εορταστικές και καθημερινές στιγμές της κοινότητας, γεγονός το οποίο δίνει, ως ένα βαθμό, το δικαίωμα να ενταχθούν αυτά στη συλλογή. Μας επιτρέπει μάλιστα να δούμε πώς η κάθε κοινότητα χρησιμοποιεί αυτά τα τραγούδια. Αυτό επιβεβαιώνεται στα σχόλια που προσθέτει η συγγραφέας σε ορισμένα από αυτά, και στα οποία περιγράφει έθιμα ή αντιλήψεις που τα συνόδευαν.

Και σε αυτή τη συλλογή θα παρατηρήσουμε το γεγονός που έχουμε δει και σε άλλες συλλογές δημοτικών τραγουδιών, δηλαδή της συμπαράθεσης τραγουδιών με φανερά αστικό και λόγιο χαρακτήρα. Η συχνότητα της εμφάνισης του φαινομένου μας οδηγεί στο συμπέρασμα πως ο λεγόμενος «παραδοσιακός πολιτισμός» είναι μια δυναμική και όχι στατική έννοια και πως στην καθημερινή ζωή των κατοίκων μιας κοινότητας τα όρια ανάμεσα στο λαϊκό και το λόγιο δεν είναι πάντα απόλυτα διαχωρισμένα. Ακόμη οι πληροφορίες με τις οποίες πλαισιώνονται τα διάφορα τραγούδια δίνουν ένα πλούσιο νόημα στα τραγούδια και έτσι από κείμενα μετατρέπονται σε πολιτισμικά γεγονότα.

Το σεμνό βιβλίο της κυρίας Ευδοκίας Φουρτούνα-Καλαφατοπούλου είναι μια «εκ των έσω» παρουσίαση του τοπικού πολιτισμού του Μελενίκου, με τις ιδιαιτερότητες που αυτή συχνά έχει, όπως παραδείγματος χάριν, τα κάποτε εκτενή σχόλια και οι προσωπικές σκέψεις που παραθέτει η συγγραφέας με διάφορες αφορμές. Όμως αυτός είναι και ένας επιπλέον λόγος μελέτης από την επιστήμη της λαογραφίας τέτοιων εργασιών, καθώς μέσα από αυτές μας δίνεται μια εικόνα για το πώς βιώνουν οι ίδιοι οι κάτοικοι τον πολιτισμό τους.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΒΟΖΙΚΑΣ

Δημοτικά τραγούδια της Νιγρίτας και της ευρύτερης περιοχής της Βισαλτίας

Άγγελος Αντ. Παπαμάλαμας, Θεσσαλονίκη,

Σύλλογος Νιγριτινών Θεσσαλονίκης «ο Βισάλτης» και

Σύλλογος Νιγριτινών-Βισαλτινών Αττικής «ο Βισάλτης» 2009 (σ. 239).

Η επαρχία της Βισαλτίας, ευτύχησε να συγκεντρώσει στο διάβα των χρόνων το ερευνητικό ενδιαφέρον πολλών και αξιόλογων μελετητών της ιστο-